

EU:S PLANERINGSTERMIN – FAKTABLAD

KAMPEN MOT KORRUPTION

1. INLEDNING

Korruption drar ned den ekonomiska tillväxten och avleder resurser från ekonomiskt produktiva resultat och undergräver effektiviteten i de offentliga utgifterna. Den försämrar också hållbarheten i de offentliga budgetarna och minskar utrymmet för offentliga investeringar, särskilt när de offentliga resurserna är begränsade. Om det finns underskott i statsfinanserna får kostnaderna för att betala den del av skulden som har orsakats av korruption ännu större långsiktiga konsekvenser.

Man har beräknat att enbart korruptionen kostar EU 120 miljarder euro per år, vilket är nästan lika mycket som EU:s årsbudget.¹ Korruption och en tillväxt som inte kommer alla till del förstärker varandra, vilket betyder att kampen mot korruption är avgörande om strukturreformer ska kunna genomföras på ett hållbart sätt. Både allmänheten och företag väntar sig att EU och medlemsstaterna ska skydda ekonomin mot organiserad brottslighet, ekonomiska bedrägerier och

skattebedrägeri, penningtvätt och korruption.

För näringslivet skapar korruption osäkerhet, långsamma processer och risk för extra kostnader. Detta betyder att en viss plats kan bli mindre intressant för företagen, vilket minskar de privata investeringarna och försämrar konkurrenskraften, så att ekonomin inte kan uppnå sin potential. Korruptionen minskar också skattebetalarnas incitament att betala skatt. Allt detta får dominoeffekter för ekonomin i den offentliga sektorn. Skatteintäkterna minskar, vilket i sin tur minskar den offentliga sektorns investeringsutrymme.

När korrupta beteenden leder till minskade resurser kan detta försämrade det sociala skyddet och de offentliga tjänsterna, eftersom den tillgängliga budgeten minskar och rätten till lika tillgång till offentliga tjänster hotas.² Ur ett längre perspektiv förstärker och fördjupar korruptionen klyftorna i samhället, urholkar förtroendet för staten och tilliten till myndigheter och regeringar. I extremfallet kan korruption bli ett hot mot demokratin i sig.

¹ Det är svårt att beräkna korruptionens sammanlagda ekonomiska kostnader. Den angivna siffran bygger på beräkningar som gjordes 2009 av specialiserade instanser och organ, såsom Internationella handelskammaren, Transparency International, FN:s initiativ Global Compact, Världsekonomiskt forum och Clean Business is Good Business, som bedömer att korruptionen motsvarar fem procent av BNP globalt.

Samhällets verkliga korruptionskostnader går inte att mäta enbart utifrån de mutor som betalas eller de offentliga medel som försvinnas. Man måste också räkna in förlorad produktion till följd av felaktigt använda resurser, snedvridna stimulansåtgärder och andra

² Gupta m.fl. (2002), Olken (2006).

effektivitetsbrister som korruptionen leder till. Korruption kan också ge negativa effekter för inkomstfördelningen och leda till att man struntar i miljöskydd. Framför allt undergräver korruption förtroendet för de legitima institutionerna och minskar deras förmåga att tillhandahålla ändamålsenliga offentliga tjänster och skapa ett gynnsamt utvecklingsklimat för den privata sektorn. I extrema fall kan korruption leda till att staten förlorar sin legitimitet och ge upphov till politisk och ekonomisk instabilitet. Detta skapar osäkerhet, vilket avskräcker privata företag från att satsa på långsiktiga utvecklingsstrategier. Därmed blir det svårare att skapa en hållbar utveckling.

Källa: OECD (2013) Issue Paper: Corruption and Economic Growth.

Ökad insyn och integritet i den offentliga sektorn skapar däremot minskade möjligheter till korruption. Det innebär ökad konkurrenskraft, effektivare skatteindrivning och användning av offentliga medel och en förstärkt rättsstat, vilket i sin tur leder till att konkurrensen på marknaden för varor och tjänster förbättras i takt med att hindren för handel och investeringar minskar.

Korruption brukar definieras som "utnyttjande av en ställning för att uppnå otillbörliga fördelar för egen eller annans vinning". Detta gäller även den privata sektorn³, men oftast betraktar man korruption som ett missbruk av en ställning i den offentliga förvaltningen för att uppnå otillbörliga fördelar för egen eller annans vinning. Stora korruptionsärenden handlar om utbyte mellan de högre skikten i nationella och lokala förvaltningar, högt uppsatta tjänstemän i politiska partier, valda politiker och intressen i den privata sektorn. Småskalig korruption sker i samspelet mellan de lägre nivåerna i den offentliga förvaltningen och enskilda invånare.

³ Se rådets rambeslut 2003/568/RIF av den 22 juli 2003 om kampen mot korruption inom den privata sektorn.

För att kunna genomföra effektiva och långsiktiga nationella reformer krävs äkta politisk vilja. Det måste finnas en medvetenhet om korruptionsproblemen på politisk nivå, och man måste prioritera resurser för att genomföra åtgärder mot korruption. Det krävs tydliga och mätbara mål och ett allmänt klimat av politiskt ansvar. Åtgärder för att minska korruption, intressekonflikter och favorisering måste kopplas till djupgående strukturella och kulturella förändringar i offentliga organ och i samhället i stort. Det räcker inte med att anta lagar och se till att de följs formellt. Det måste finnas lagar mot korruption, men den största utmaningen brukar vara att verkligen tillämpa dem. Korruption kan påverka politik och ekonomi såväl nationellt som på EU-nivå. Detta avspeglas i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, där det anges att korruption är ett område där EU kan behöva agera på gemensamma grunder.⁴

Kommissionen har lagt större tonvikt vid korruption i sina rapporter och rekommendationer i samband med den europeiska planeringsterminen, men har dessutom gett stöd till medlemsstaternas reformansträngningar genom att offentliggöra EU:s rapport om insatserna mot korruption⁵ och anordnat workshoppar för utbyte av erfarenheter⁶ i EU för experter på relevanta ämnen. En verktyglåda om kvalitet i den offentliga förvaltningen, illustrerad med nästan 170 fallstudier, hjälper yrkesverksamma på området att främja integriteten.⁷

⁴ Artikel 83 i EUF-fördraget, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX%3A12008E083>.

⁵ EU:s rapport om insatserna mot korruption, <http://ec.europa.eu/anti-corruption-report/>.

⁶ Workshoppar för utbyte av erfarenheter av insatser mot korruption, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/experience-sharing-programme_en.

⁷ Verktyglåda för kvalitet i den offentliga förvaltningen, <http://ec.europa.eu/esf/toolbox>.

Flera andra aspekter som också är relevanta för korruption, t.ex. den offentliga förvaltningen och ett effektivt rättsväsende, tas upp i [separata faktablad](#).

Detta faktablad är uppbyggt på följande sätt: I avsnitt 2 tittar vi på läget i kampen mot korruption i EU-medlemsstaterna och de viktigaste utmaningarna just nu. I avsnitt 3 behandlas flera politiska infallsvinklar för att hantera utmaningarna, och i avsnitt 4 lyfter vi fram några goda exempel från medlemsstaterna.

2. VIKTIGA UTMANINGAR

Korruption är en komplex företeelse med ekonomiska, sociala, politiska och kulturella aspekter. Effektiva politiska åtgärder måste baseras på bevis för korruptionens utbredning och vilka former den tar i ett visst land, vad som möjliggör korruptionen och vilka institutionella och andra incitament som kan användas emot den. Kampen mot korruption kan inte reduceras till en standardiserad uppsättning åtgärder som passar alla. För att en åtgärd ska lyckas måste det dock finnas verktyg för att förebygga, upptäcka, hindra och bestraffa korruption.

2.1. Mätning av korruption

För att utforma en strategi mot korruption måste man först förstå hur utbredd den är och vilka former den tar i ett visst land. Man behöver också kartlägga högrisksektorer och drivkrafterna bakom korruptionen. Det kan dock vara extra svårt att samla in trovärdiga uppgifter om graden av korruption eftersom den frodas just när den är dold. Oftast går det inte att jämföra olika länders officiella statistik över korruptionsbrott. Kommissionens provinsamling av statistik på EU-nivå⁸

⁸ http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/official_corruption_statistics_2011_2013_jan_16_en.pdf

2015 visade att det fanns en mängd skillnader mellan medlemsstaterna när det gäller definition av överträdelser, tillgängliga indikatorer och metoden för att registrera data.

Det är komplicerat att mäta korruption. Korruption skiljer sig från de flesta andra aspekter som visar på hälsa och välbefinnande i ett samhälle och som kan mätas med objektiva ekonomiska indikatorer. Det är visserligen möjligt att *bedöma* situationen, men oftast går det inte att kvantifiera problemets fulla vidd.

De kvantitativa bedömningarna måste därför bygga på urvalsbaseerade undersökningar av upplevd korruption i kombination med forskningsbaseerade expertbedömningar. Dessa expertbedömningar har traditionellt utgått från analyser av systembaseerade egenskaper som påverkar korruptionsrisker eller skyddar mot sådana risker i olika sammanhang. Opinionsundersökningar av upplevd korruption ger också en viktig bild av problemets utbredning över tid. När företag och allmänhet upplever att korruptionen är utbredd kan detta bli ett allvarligt hinder för investeringar i sig, vilket förstärker korruptionens ekonomiska effekter.⁹

Enligt 2015 års Eurobarometerundersökning om *Företagens inställning till korruption i EU*¹⁰

- sade 40 % av företagen i EU att korruption är ett problem för deras affärsverksamhet,

⁹ Färska forskningsresultat visar också att det finns en överensstämmelse mellan upplevd korruption och faktiska erfarenheter av korruption. Charon, Nicholas (2015) "[Do corruption measures have a perception problem? Assessing the relationship between experiences and perceptions of corruption among citizens and experts](#)". European Political Science Review, volym 8, nr 1, februari 2016, s. 147–171.

¹⁰ Eurobarometerundersökning 2015 om företagens inställning till korruption i EU, http://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2084_428_ENG.

- sade 71 % av företagen att korruptionen är utbredd i deras land,
- sade 44 % av intervjupersonerna att den enda möjligheten att lyckas i näringslivet är att ha politiska kontakter,
- upplevde 34 % av de företag som deltagit i offentliga upphandlingar eller offentliga upphandlingsförfaranden under de senaste tre åren att korruption hade

Jämfört med 2013 har det i genomsnitt skett en liten förbättring i uppfattningen om graden av korruption på EU-nivå (exempelvis anser 71 % att korruptionen är utbredd i dag, jämfört med 75 % 2013). Resultaten varierar kraftigt mellan medlemsstaterna. Den allmänna tendensen är att företag upplever och uppfattar mer korruption i södra och östra Europa än i norra och västra Europa.

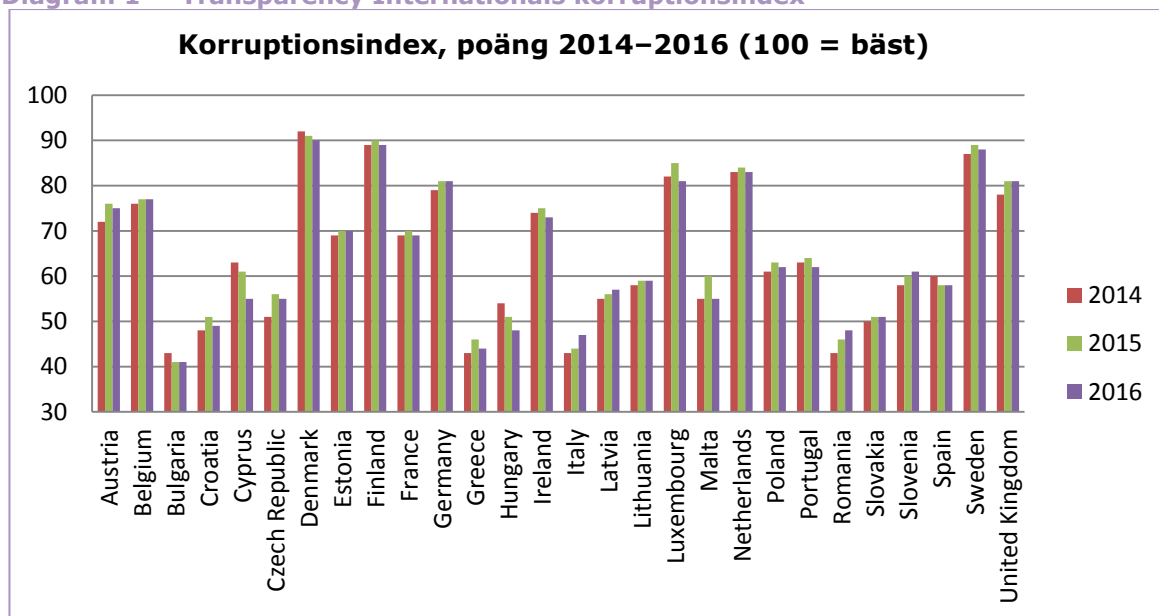
Resultaten stämmer i stort sett överens med vad man har sett i andra vanligt förekommande sammansatta index.

hindrat dem från att vinna ett kontrakt,

- höll 68 % av företagen med om att favorisering och korruption hämmar konkurrensen i deras land,
- sade 4 % av företagen att de har uppmanats eller förväntats betala en muta för att få vissa offentliga tjänster eller tillstånd under de senaste tolv månaderna.

Ett sådant globalt index som man ofta hänvisar till är Transparency Internationals index för uppfattning av korruption¹¹, som beräknas med tolv datakällor från elva institutioner och som fångar upp uppfattningarna om korruption under de senaste två åren. Ett annat allmänt använt index är den indikator för "kontroll av korruption" som Världsbanken tar fram inom ramen för sina internationella indikatorer för styrning. Dessa indikatorer baseras på flera hundra variabler för uppfattningar om samhällsstyrning som hämtas från 31 olika datakällor.¹² De senaste resultaten av dessa två undersökningar i fråga om EU:s medlemsstater visas i siffrorna nedan.

Diagram 1 – Transparency Internationals korruptionsindex

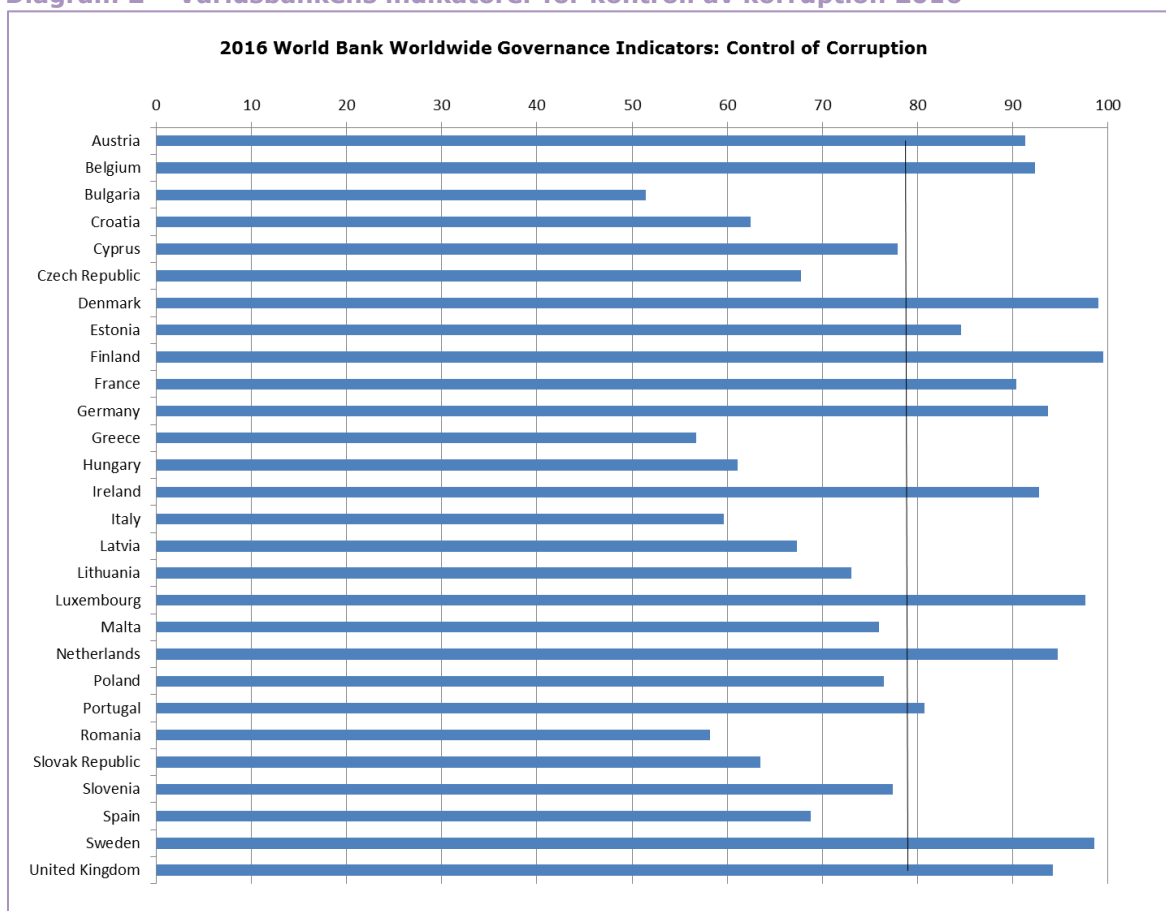
Källa: Transparency International¹³

¹¹ Korruptionsindex, <https://www.transparency.org/research/cpi/overview>.

¹² Internationella indikatorer för styrning, <http://info.worldbank.org/governance/wgi/pdf/WGi.pdf>.

¹³ Korruptionsindex, <https://www.transparency.org/research/cpi/overview>.

Diagram 2 – Världsbankens indikatorer för kontroll av korruption 2016

Källa: Indikatorn "Control of Corruption" i Världsbankens internationella indikatorer för styrning¹⁴

En tredje undersökning som ofta används är den globala konkurrensrapporten¹⁵. Den framställs årligen av Världsekoniskt forum för att beräkna produktiviteten i ekonomierna världen, över och den innehåller ett antal indikatorer som är inriktade på institutioner som har betydelse för risker som är förknippade med korruption. Poängen baseras på företagens svar på *Executive Opinion Survey*, viktat för att ta hänsyn till urvalsstorlek och med svar från de två senaste åren.¹⁶

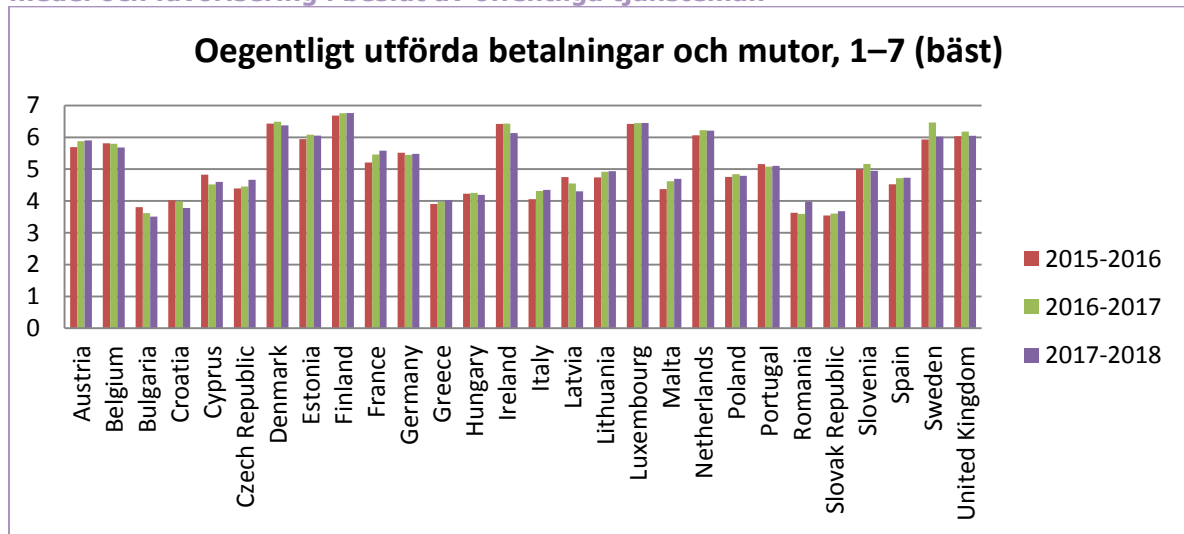
I diagrammen 3, 4 och 5 visas de senaste resultaten för EU-länderna. Högre värden visar en förhållandevis bättre situation än lägre värden.

¹⁴ Worldwide Governance Indicators
<http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx>.

¹⁵ Global konkurrensrapport 2016–2017
<https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1/>.

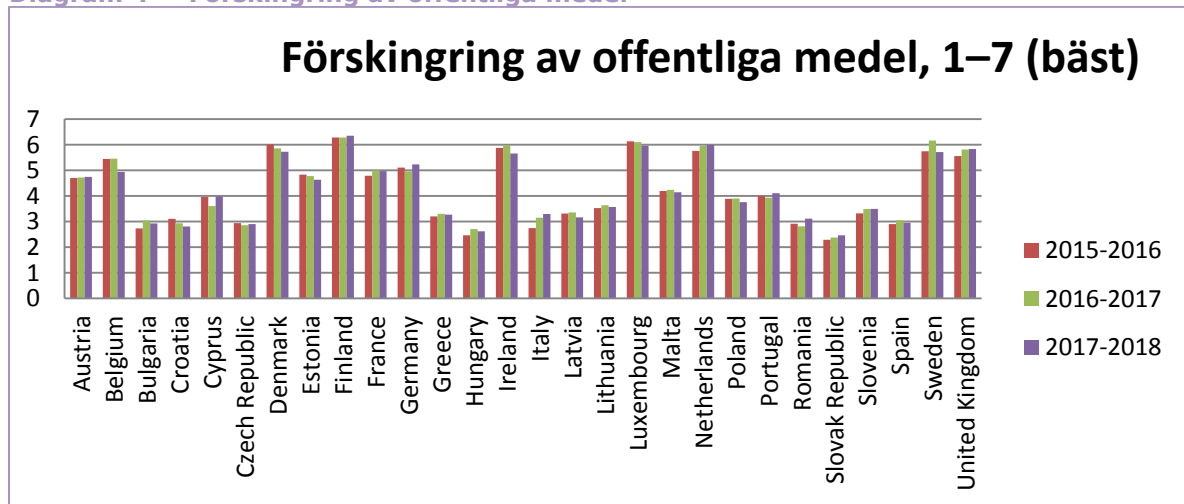
¹⁶ <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/>.

Diagram 3 – Oegentligt utförda betalningar och mutor, förskingring av offentliga medel och favorisering i beslut av offentliga tjänstemän

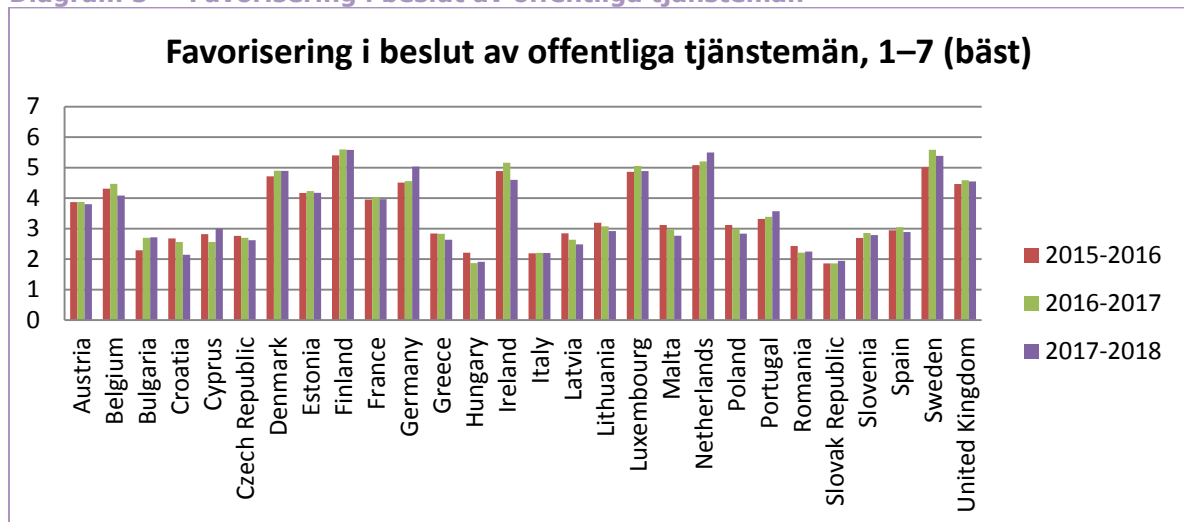
Källa: Världsekonometiskt forum, global konkurrensrapport

Diagram 4 – Förskingring av offentliga medel

Källa: Världsekonometiskt forum, global konkurrensrapport

Diagram 5 – Favorisering i beslut av offentliga tjänstemän

Källa: Världsekonometiskt forum, global konkurrensrapport

2.2. Förebyggande: att minska möjligheterna till korruption

Det förebyggande arbetet är avgörande i kampen mot korruption. Många medlemsstater har infört särskilda regler och institutioner för att förhindra korruption och öka integriteten i den offentliga sektorn.¹⁷

En stor utmaning för att få de förebyggande åtgärderna att fungera är att de måste bygga på en noggrann diagnos av riskerna och sårbarheterna. De förebyggande åtgärderna måste vara riktade mot de problem som ska avhjälpas och användas när det verkligen behövs. Annars riskerar de att bara bli en rent byråkratisk övning. Utan ett gott genomförande och en god uppföljning kommer även den mest komplexa förebyggande strategin att bli en ren formsak och kommer inte att få särskilt stor effekt på den faktiska korruptionen.

Fragmentering är en annan utmaning. Ofta ger förebyggande åtgärder inga synliga resultat om de inte ingår i en heltäckande strategi. Utbildning för att öka medvetenheten kommer t.ex. inte att få särskilt stor effekt om den personal som ställs inför integritetsutmaningar inte får fortsatt vägledning och stöd eller om utbildningen inte åtföljs av reformer av den offentliga förvaltningen för att införa meritbaserad rekrytering eller personalrotation på känsliga positioner.

Slutligen är det viktigt med egenansvar och ansvarsskyldighet. Förebyggande åtgärder kan misslyckas med att ge önskad effekt om det saknas en tydlig linje hos den högsta ledningen och om reglerna inte genomförs på gräsrotsnivå. En effektiv förebyggande strategi börjar med en snabb och ändamålsenlig uppföljning av incidenter, inklusive disciplinåtgärder vid behov, tillsammans med kommunikation och mediehantering beroende på vilka känsliga områden som berörs.

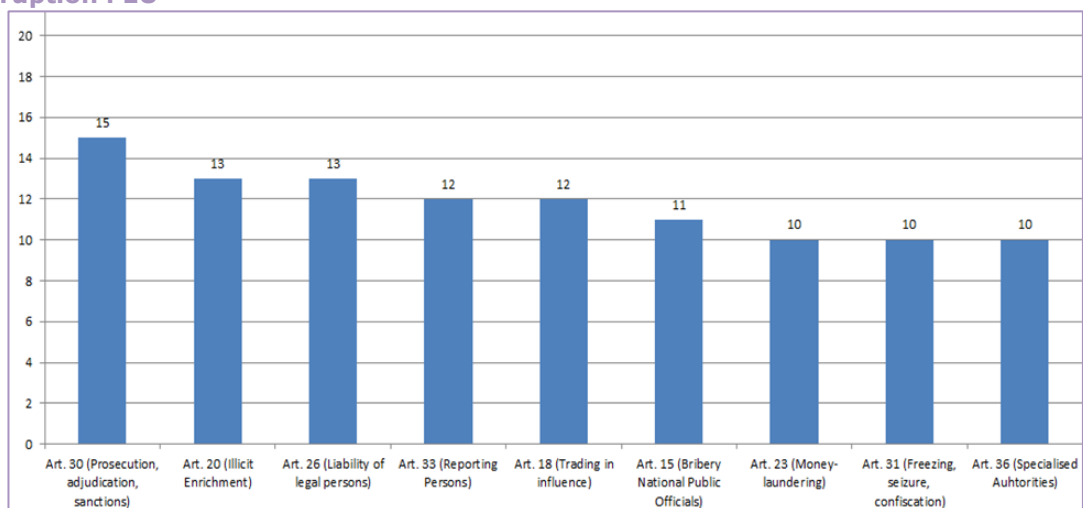
2.3. Det måste finnas effektiva straffrättsliga åtgärder mot korruption

Europarådet, FN och EU har infört internationella normer för att kriminalisera korruption. Många medlemsstater har genomfört omfattande lagreformer för att anpassa sig efter dessa normer, effektivisera förfarandena och stärka bestämmelserna om insatser mot korruption (inklusive en bättre definition av överträdelser, i vissa fall skärpta påföljder, samt bestämmelser om snabba insatser).

Trots dessa pågående ansträngningar har vissa medlemsstater fortfarande problem. Den första granskningen av EU-medlemsstaternas genomförande av FN:s konvention mot korruption (Uncac) visar att det finns flera utmaningar.

¹⁷ Andra har mindre sofistikerade ramverk, men har lägre risk för korruption på grund av etablerade förebyggande mekanismer, metoder eller traditioner.

Diagram 6 – Vanligaste utmaningarna med att genomföra FN:s konvention mot korruption i EU

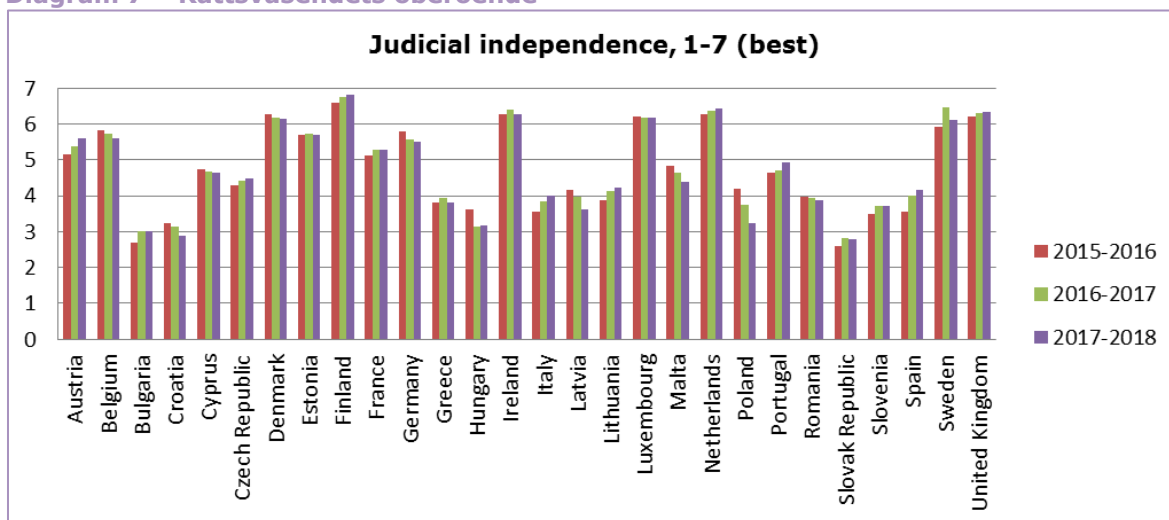

Källa: FN:s drog- och brottsbekämpningsbyrå

Bortsett från de rättsliga bestämmelserna i sig är det också oerhört viktigt att de institutioner som ska verkställa bestämmelserna fungerar effektivt och opartiskt. Rättsväsende, åklagarmyndigheter och brottsbekämpande organ måste vara oberoende och ha den finansiering, de personalresurser, den tekniska kapacitet och den professionalitet som krävs.

Vissa medlemsstater har också fortfarande problem med att hitta rätt avvägning mellan offentliga tjänstemäns privilegier och immunitet och att se till att dessa inte används för att hindra utredningar och rättsprövningar av påstådd korruption.

Diagram 7 – Rättsväsendets oberoende

Källa: Världsekonometiskt forum, globalt konkurrenskraftsindex

Rättsväsendets möjlighet att utdöma brottspåföljder har en viktig avskräckande funktion och visar tydligt att korruption inte tolereras.

2.4. Utvalda sektorer

Här tittar vi närmare på utmaningarna för två särskilda sektorer: offentlig upphandling och hälso- och sjukvård. Andra högriskområden är t.ex. bygg- och gruvbranscherna. De sektorer hos lokala offentliga myndigheter som är mest utsatta för korruptionsrisk är bl.a. stadsplanering och bygglov, avfallshantering och beslut om ändrad markanvändning.

Offentlig upphandling är en viktig del av EU-medlemsstaternas ekonomi (se [separat faktablad](#)). Kommissionen uppskattade det totala värdet för anbudsfordringar över de tröskelvärden som anges i EU:s upphandlingsdirektiv¹⁸ till ungefär 14 % av EU:s BNP 2016¹⁹.

Med tanke på storleken på de finansiella flöden som skapas och det täta samspelet mellan den offentliga och privata sektorn, är offentlig upphandling mycket sårbar för korruption.

¹⁸ Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/24/EU av den 26 februari 2014 om offentlig upphandling.

¹⁹ *Public Procurement Indicators*

http://ec.europa.eu/internal_market/scoreboard/performance_per_policy_area/public_procurement/index_en.htm#maincontentSec3.

OECD påpekar att svag styrning vid offentlig upphandling hämmar konkurrensen på marknaden och höjer det pris som förvaltningen betalar för varor och tjänster, vilket direkt påverkar de offentliga utgifterna och således skattebetalarnas medel.²⁰

I en undersökning från 2013 av åtta medlemsstater konstaterades att 2010 uppgick de totala direkta kostnaderna för korruption i offentliga upphandlingar i fem utvalda näringsgrenar till mellan 1,4 miljarder och 2,2 miljarder euro.

I en färsk undersökning uppskattas de årliga kostnaderna för korruption i offentliga upphandlingar i EU-medlemsstaterna till 5,33 miljarder euro.²¹

I EU:s rapport om insatserna mot korruption (2014) konstaterades att offentlig upphandling verkar vara mest sårbar för korruption inom bygg-, energi-, transport-, försvars- samt hälso- och sjukvårdssektorerna. Att döma av åtalerna för korruption i offentliga upphandlingar i medlemsstaterna är det vanligast med problem i skedet innan anbud lämnas.

De vanligaste metoderna är

- att kravspecifikationer skräddarsys för att gynna särskilda anbudsgivare,
- att offentliga upphandlingar delas upp i mindre delar för att undvika konkurrensutsatta förfaranden,
- att intressekonflikter påverkar inte bara tjänstemän med ansvar för upphandlingar utan även tjänstemän på högre nivå i de upphandlande myndigheterna,
- omotiverad användning av möjligheterna att undvika konkurrensutsatta förfaranden.

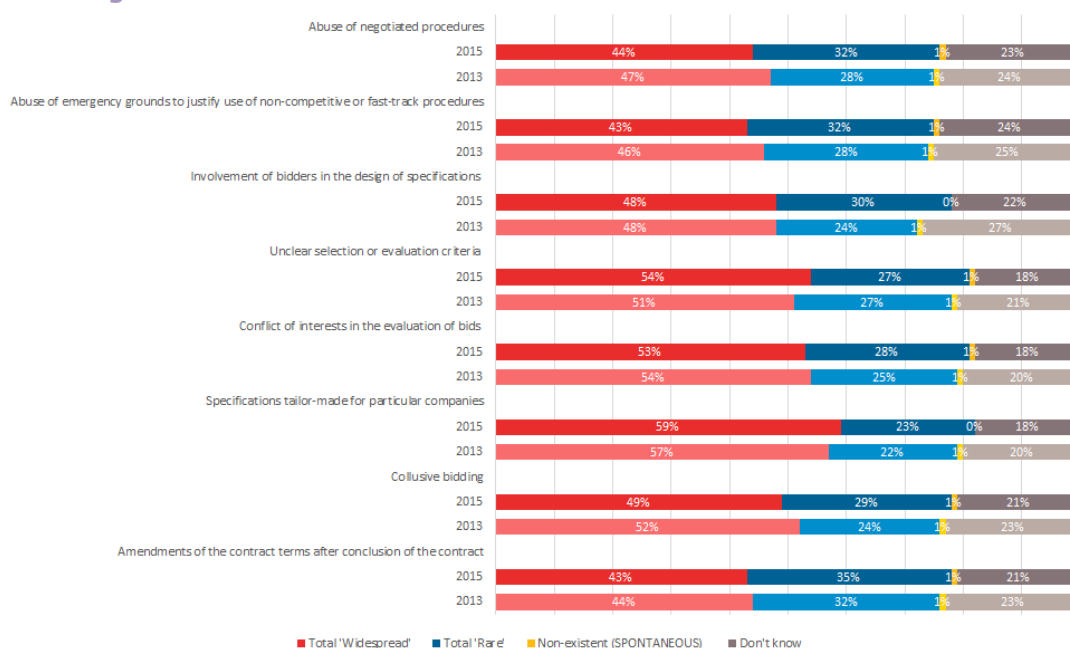
Det finns emellertid också problem med bristande uppföljning och kontroll i fasen efter tilldelning, vilket skapar utrymme för exempelvis otillräcklig motivering av ändringar i offentliga upphandlingskontrakt, avsiktliga förändringar i leverans kvalitet samt betalning av pengar under bordet.

En Eurobarometerundersökning av företag 2015 bekräftar att flera av dessa problem fortfarande är bekymmersamma för ekonomiska aktörer i EU-medlemsstaterna.

²⁰ OECD (2009), *Principles for Integrity in Public Procurement*, <http://www.oecd.org/ethics/48994520.pdf>.

²¹ RAND Europe (2016), *"The Cost of Non-Europe in the area of Organised Crime and Corruption"*, RAND Europe. Denna undersökning baseras på uppgifter från [Quality of Government Institute](http://www.qualityofgovernment.org/).

Diagram 8 – Uppfattningar om hur utbredda korrupta beteenden är i offentliga upphandlingsförfaranden

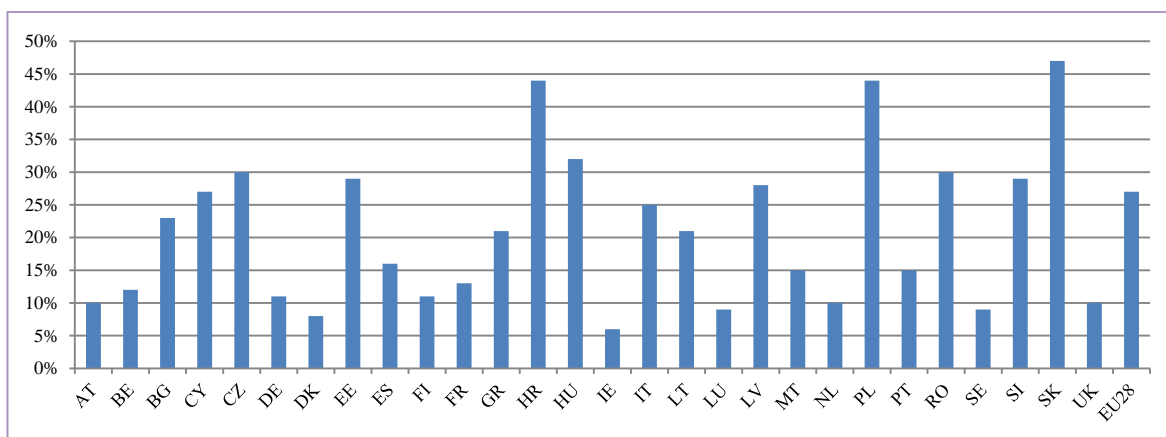

Källa: Flash Eurobarometer 428 (2015) *Business attitudes towards corruption in the EU*²².

Under vissa omständigheter är det naturligtvis motiverat att använda förhandlade eller direkta tilldelningsförfaranden. Men i vissa fall används de enbart för att undvika obligatoriska konkurrensutsatta förfaranden. I en del medlemsstater ligger användningen av icke konkurrensutsatta förfaranden avsevärt över EU-genomsnittet.

Omotiverad användning av förhandlade förfaranden kan öka risken för korruption. Att det förekommer ensamma anbudsgivare på konkurrensutsatta marknader kan också ses som en indikation på att det kan finnas risk för korruption i offentlig upphandling, framför allt om det även finns andra varningssignaler.

Diagram 9 – Andel kontrakt för vilka det endast lämnades in ett anbud (exklusive ramavtal) 2006–2017

Källa: Europeiska kommissionen baserat på uppgifter från EUT/TED (Kroatien 2013–2016, Rumänien och Bulgarien 2007–2016)

²² Flash Eurobarometer 428 (2015) *Business attitudes towards corruption in the EU*
<http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instrument/FLASH/surveyKy/2084>.

2.4.1. Korruption inom vården

Hälso- och sjukvårdssektorn är en av de sektorer där det i vissa fall finns risk för småskalig korruption. Det kan t.ex. gälla inofficiella betalningar för att få särbehandling. Den typen av korruption verkar bara vara vanligt förekommande i ett fåtal medlemsstater. När beteendet förekommer får det emellertid stora negativa konsekvenser för allas tillgång till [hälso- och sjukvård](#). Flera medlemsstater har gjort stora framsteg under de senaste åren. Vissa medlemsstater har minskat mängden informella betalningar genom en kombination av informationskampanjer, aktiva utredningar och åtal samt uppmärksamhet i medierna. Fenomenet har komplicerade grundorsaker, men för de länder som är hårdast drabbade handlar det ofta om en allmän acceptans av att mutor förekommer, låga löner för vårdpersonal, ineffektiva ledningsstrukturer och ineffektiva kontrollmekanismer.²³ Det fragmenterade regelverket kan också skapa kryphål och osäkerhet, vilket ger stort utrymme för informella betalningar.

Denna bild bekräftas i undersökningar där EU-invånarna tillfrågas om sina direkta erfarenheter av korruption, även om ett antal medlemsstater fortfarande har problem med stora korruptionsrisker inom hälso- och sjukvårdssektorn. Utöver informella betalningar kan risken för korruption inom hälso- och sjukvården också handla om sådant som förtur i vårdköer eller dubbla roller²⁴, otillbörlig marknadsföring, upphandling och certifiering av medicintekniska produkter och upphandling och godkännande av läkemedel²⁵.

²³ Ecorys (2017), *Updated study on corruption in the healthcare sector*. <https://ec.europa.eu/home-affairs/e-library/documents/policies/en?policy=456>

²⁴ Med dubbla roller avses att läkare arbetar inom både privat och offentlig vård.

²⁵ Se fotnot 23.

3. INFALLSVINKLAR PÅ UTMANINGARNA

Öppenhet och ansvarsskyldighet är de viktigaste faktorerna för att minska korruptionen.²⁶ **Integritet i allmänna val** och transparenta **bestämmelser om finansiering av politiska partier, med tydligt ansvar**, är också avgörande. **Effektiv lagföring** av korruption, **rättvisa rättegångar** och en kraftfull tillämpning av **avskräckande domar** för korruptionsrelaterade brott är avgörande för den avskräckande effekten. Ett effektivt rättsligt **skydd för personer som slår larm om missförhållanden** och närvaro av oberoende **medier och det civila samhället** är nödvändiga för att åtgärder mot korruption ska lyckas.

Brottsbekämpningen måste kompletteras med en god förebyggande strategi, men för att den ska kunna genomföras krävs även höjd kvalitet hos institutioner och i styrningen av den offentliga sektorn.

Vilka åtgärder som är lämpliga varierar från land till land. De åtgärder som beskrivs i detta avsnitt är nödvändiga men inte heltäckande, och de ger inga garantier för att korruptionen går att utrota.²⁷ En avgörande förutsättning för att lyckas är att det finns politisk vilja på högsta nivå, hos såväl valda politiker som utnämnda tjänstemän. Det måste också finnas ett oberoende och opartiskt rättsväsende som visar vilja och förmåga att utreda, lagföra och bestraffa korruption.

Det går att minska korruptionen om det sker en verklig förändring i kulturen hos offentliga myndigheter och i samhället i stort. Att enbart införa lagar eller vidta administrativa åtgärder räcker inte, men om de genomförs effektivt och på ett hållbart sätt kommer de att få betydelse i insatserna mot korruption. Några

²⁶ OECD (2013), "Issue Paper: Corruption and Economic Growth".

²⁷ Sådana åtgärder rekommenderas regelbundet i kollegiala utvärderingar inom ramen för Europarådets grupp av stater mot korruption (Greco), FN:s konvention mot korruption (Uncac) och OECD.

medlemsstater som har haft stora problem med korruption har infört komplexa och sofistikerade rättsliga och institutionella ramar och beslutat om flera riktade strategier eller program. Andra medlemsstater har mindre omfattande ramar, men har också mindre risk för korruption. Detta beror på att det finns etablerade förebyggande mekanismer, metoder eller traditioner, t.ex. delaktighet för leverantörer och mottagare av offentliga tjänster eller stor öppenhet.

3.1. Användning av förebyggande strategier

Insyn är ett särskilt kraftfullt verktyg i kampen mot korruption. Fri tillgång till information förbättrar samhällsstyrningen och bidrar till ökad ansvarskyldighet hos myndigheterna. I områden med särskilt stora risker, t.ex. hälso- och sjukvård och offentlig upphandling, kan tillfällena till korruption till stor del undanröjas genom att relevanta uppgifter offentliggörs snabbt och förebyggande. Därmed får det civila samhället också överblick över beslut som får stora ekonomiska konsekvenser.

Det finns en allmän trend mot en öppnare samhällsförvaltning och mot att öka tillgängligheten till offentliga uppgifter. Tjugoen EU-medlemsstater är medlemmar i Open Government Partnership, ett multilateralt initiativ för att få fram konkreta åtaganden från regeringarna om att främja insyn, ge invånarna egenmakt, bekämpa korruption och använda ny teknik för att stärka samhällsstyrningen.²⁸

För att **skapa integritet i den offentliga förvaltningen**, däribland genom att stärka den **meritbaserade komponenten**²⁹ och införa en effektiv policy för att **bekämpa korruption**, krävs att man tar itu med problem som intressekonflikter, klientelism och

favorisering. Först då kan man förhindra att det växer fram en miljö som främjar hemliga transaktioner i otillbörligt inflytande mellan offentliga och privata aktörer.

I det politiska beslutsfattandets komplicerade värld vill de offentliga förvaltningarna ha en fortlöpande dialog med externa berörda parter för att se till att alla får säga sitt. Lobbyverksamhet kan öka risken för korruption och obalans i maktförhållandena mellan myndigheter och externa parter (s.k. *regulatory capture*)³⁰. Därför är det önskvärt att införa rutiner för att övervaka sådan verksamhet och säkerställa öppenhet, antingen genom lagstiftning eller genom frivillig registrering av lobbyister. Genom att skapa klarhet kring förhållandet mellan myndigheter och externa berörda parter kan sådana rutiner bidra till att minska risken för korruption. Hittills har förhållandevis få medlemsstater vidtagit sådana åtgärder, även om några planerar lagstiftning eller regler, eller diskuterar möjliga nya mekanismer.

3.2. Sunda externa och interna administrativa kontrollmekanismer

Kontrollmekanismerna hos de offentliga organen spelar en viktig roll för att förebygga och upptäcka korruption. De brottsbekämpande organen är oerhört viktiga för insatserna mot korruption, men för att komma åt djupt rotad korruption krävs en heltäckande strategi för att förstärka det förebyggande arbetet och kontrollen på alla nivåer i den offentliga förvaltningen. Starka och oberoende revisionsrätter kan få en framträdande roll för att genomföra reformer mot korruption, utarbeta korruptionsriskanalyser och underrätta andra berörda myndigheter om misstänkt korruption. I ett antal medlemsstater är den interna kontrollen

²⁸ <http://www.opengovpartnership.org/about>

²⁹ Charron, N., Dahlström, C. & Lapuente, V. (2016), "Measuring Meritocracy in the Public Sector in Europe", *European Journal on Criminal Policy and Research*, volym 22, nr 3, s. 499–523.

³⁰ Med detta begrepp avses ett läge där statliga organ med lagstiftningsförmåga i stället för att agera i allmänhetens intresse lyfter fram kommersiella eller politiska intressen hos särskilda intressegrupper som dominerar en viss bransch eller sektor där organet är verksamt.

(särskilt på lokal nivå) fortfarande svag och saknar samordning. Den skulle kunna stärkas i kombination med en kraftfull förebyggande politik som kan skapa påtagliga och hållbara resultat.

3.3. Redovisning av tillgångar och intressen

Redovisning av tillgångar som tillhör tjänstemän i känsliga befattningar bidrar till att befästa offentliga tjänstemäns ansvar, garanterar ökad öppenhet och gör det lättare att spåra möjliga fall av olagligt berikande, intressekonflikter och oförenligheter. Det gör det också lättare att spåra och utreda möjlig korruption. Ett effektivt system för att redovisa tillgångar kan bidra till en transparent offentlig tjänst som allmänheten känner större förtroende för.

Strategierna när det gäller redovisning av förtroendevaldas tillgångar varierar: i vissa fall måste de lämna en avsevärd mängd information, medan kravet på insyn i andra fall är mer begränsat eller helt saknas. Redovisning av tillgångar innebär inte automatiskt offentliggörande, eftersom detta måste vägas mot rätten till uppgiftsskydd. Vissa av de medlemsstater som använder system för redovisning av tillgångar offentliggör inte alla deklarerationer av tillgångar. De kräver dock att offentliga tjänstemän ska lämna in detaljerade deklarerationer av tillgångar till de berörda myndigheterna. För offentliga tjänstemän som arbetar inom vissa sektorer och som inte är politiskt tillsatta eller förtroendevalda kan redovisning av tillgångar vara en väg framåt för att undvika problem med intressekonflikter. I dessa olika strategier finns det en allmän tendens i riktning mot skärpta krav på redovisning av offentliga tjänstemäns tillgångar.

Kontroll är ett viktigt inslag i alla system för redovisning av tillgångar. I vissa länder har de organ som ansvarar för kontrollen av redovisningen av tillgångar begränsade befogenheter och verktyg. I andra medlemsstater finns det få belägg för en aktiv tillämpning av sådana regler eller någon kontroll av hur de följs. I några länder är kontrollsystemet komplicerat och tungrott, vilket minskar

ändamålsenligheten. Det finns ett fåtal medlemsstater som genomför grundliga kontroller: De utförs av särskilda oberoende organ med ansvar för korruptionsbekämpning eller integritetsfrågor som har de befogenheter och verktyg som krävs för att kontrollera varifrån de berörda offentliga tjänstemännens tillgångar härrör mot en lång rad databaser (skatteförvaltning, företagsregister osv.) för att ringa in möjliga felaktiga deklarerationer.

3.4. Hantering av intressekonflikter

Intressekonflikter i samband med beslutsfattande, anslag av offentliga medel och offentlig upphandling är återkommande mönster i många medlemsstater, särskilt på lokal nivå. Intressekonflikter avspeglar en situation där offentliga tjänstemän agerar, avser att agera eller ger intryck av att agera till förmån för privata intressen.³¹ Problemet med intressekonflikter omfattas därför av en lång rad korruptionsbekämpnings- och prövningsmekanismer, inklusive de som är kopplade till FN:s konvention mot korruption (Uncac), Greco och OECD.

Reglerna om och påföljderna för intressekonflikter varierar i EU. Vissa medlemsstater har särskild lagstiftning om många förtroendevalda och

³¹ Europarådet har definierat en intressekonflikt som en situation "där den offentliga tjänstemannen har ett privat intresse som påverkar eller förefaller påverka det opartiska och objektiva utövandet av hans eller hennes officiella uppgifter." Med ett privat intresse avses "eventuella fördelar för honom eller henne själv, för hans eller hennes familj, nära släktingar och personer eller organisationer med vilka han eller hon har eller har haft affärsförbindelser eller politiska förbindelser".

Privata intressen inbegriper också ett eventuellt ansvar, oavsett om det är ekonomiskt eller civilrättsligt, i samband med dem. Se ministerkommitténs rekommendation nr R (2000) 10 till medlemsstaterna om uppförandekoder för förtroendevalda:

[http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/documents/Rec\(2000\)10_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/documents/Rec(2000)10_EN.pdf).

utnämnda offentliga tjänstemän, samt specialiserade organ som har till uppgift att utföra kontroller.

Intressekonflikter omfattas också av sektorslagstiftning, t.ex. inom offentlig upphandling. Granskningsnivåerna varierar mellan medlemsstaterna. Vissa har oberoende övervakningsorgan, andra har etikkommittéer som rapporterar till landets parlament.

Precis som i fallet med redovisning av tillgångar är det mycket viktigt att kontrollera redovisningarna, för att förebygga intressekonflikter effektivt. Det måste alltså finnas tillräcklig övervakningskapacitet och nödvändiga verktyg för att göra effektiva kontroller. Att de påföljder som kan åläggas förtroendevalda är lindriga och sällan tillämpas leder till särskilda problem på alla områden.

Ett särskilt riskområde handlar om arbetskraftens rörlighet mellan de offentliga och privata sektorerna. Förbud mot viss verksamhet för innehavare av offentliga tjänster kan bidra till att avhjälpa vissa problem. Tydliga regler ifråga om "svängdörrs fenomenet" kan t.ex. omfatta karantänperioder och effektiv tillämpning av kontroller och övergångar mellan de båda sektorerna och även avskräckande påföljder om reglerna inte följs. Sådana regler är avgörande för att främja integritet och undanröja tillfällen till korruption.

3.5. Effektivt skydd för personer som slår larm

Skydd för personer som slår larm bidrar till att förebygga och upptäcka korruption och andra missförhållanden i den offentliga och privata sektorn. I vissa EU-medlemsstater kan kulturella normer ibland avskräcka anställda från att säga ifrån. Skydd för personer som slår larm handlar om mer än att fastställa begreppet i rättsliga bestämmelser – det handlar om att förändra kulturer på lång sikt. På kortare sikt kan länder anta och genomföra lagstiftning för att klargöra att repressalier mot personer som slår larm inte kommer att accepteras. Europarådet utfärdade en detaljerad rekommendation

2014, med 29 principer för skydd för personer som slår larm, till exempel att bevisbördan bör ligga på arbetsgivaren vid påstådda fall av repressalier.³²

Personer som slår larm behöver så väl rättsligt som psykologiskt stöd. Valet mellan offentlig eller privat finansiering av rådgivnings- och stödtjänster väcker komplicerade frågor om hur deras oberoende påverkas. Exempel från Storbritannien och Nederländerna visar att det finns olika sätt att ge stöd. I Storbritannien spelar en självfinansierande välgörenhetsorganisation, Public Concern at Work, en ledande roll. I Nederländerna bildades nyligen ett hus för visselblåsare (Huis voor de Klachten) inom ramen för den nationella ombudsmannen. Uppdraget är att ta hand om rapporter från den offentliga och privata sektorn, ge råd och inleda utredningar av de rapporterade missförhållandena.

Precis som för andra områden är genomförandet avgörande. Vissa länder anses generellt ha en bra lagstiftning om personer som slår larm, men lagarna tillämpas inte tillräckligt väl i praktiken.³³ En av slutsatserna från en workshop för utbyte av erfarenheter som kommissionen anordnade 2015 är att det är mer sannolikt att en lag blir effektiv om den införs efter en bred offentlig debatt och informationskampanj, där det civila samhället spelar en avgörande roll i diskussionerna.³⁴

³² Europarådets rekommendation om skydd för personer som slår larm http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cd/cj/Whistleblowers/protecting_whistleblowers_en.asp.

³³ Transparency International, *Whistleblowing in Europe: Legal protections for whistleblowers in the EU*, <https://www.coe.int/en/web/cdcj/activities/protecting-whistleblowers>.

³⁴ Utbyte av erfarenheter av insatser mot korruption, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/experience-sharing-programme_en.

3.6. Utreda, lagföra och bestraffa korruption

Det rättsliga systemets förmåga att utdöma brottspåföljder har en viktig avskräckande funktion och visar tydligt att korruption inte tolereras.

För att undanröja hinder för det rättsliga systemets förmåga att utreda, lagföra och bestraffa korruption kan det till exempel krävas åtgärder som rör procedurmässiga frågor, budget och personalkvalitet. Det kan också handla om att ta itu med orimliga eller oklara bestämmelser om hävande av immunitet eller felaktig tillämpning av lagar om tidsfrister som gör att komplexa ärenden inte kan slutföras. De hänger ofta samman med långa förfaranden eller oflexibla regler om tillgång till bankuppgifter som hindrar ekonomiska utredningar och gränsöverskridande samarbete.

Det avgörande för att hantera korruptionsärenden effektivt, även på hög nivå, är dock rättsväsendets förmåga att agera oberoende och lagföra korruptionsärenden på ett objektiva och opartiskt sätt, utan otillbörlig påverkan utifrån.

Att rättsväsendet både är och uppfattas som oberoende³⁵ påverkar också det övergripande arbetet med att förebygga brottslighet, inbegripet korruptionsrelaterade brott.

Integritet i det rättsliga systemet är avgörande för att garantera oberoende och opartiskhet. Korruption handlar inte bara om förhållandet mellan anställda inom rättsväsendet och andra (offentliga och privata parter, åklagare och den åtalade i brottmål). Det handlar också om interna relationer inom rättsväsendet, bl.a. i fråga om utnämningar, tilldelning av ärenden och karriärmöjligheter. Tydliga förväntningar

³⁵ Resultattavlan för rättskipningen inom EU (2016) innehåller resultaten från Eurobarometerundersökningar om uppfattningen om det rättsliga systemets oberoende sett ur enskilda personers och företags perspektiv.

på integritet, en klart definierad karriärväg samt trovärdiga och meritbaserade utnämningsförfaranden på alla nivåer bidrar starkt till ett välfungerande och oberoende rättsväsende.

4. POLITISKA ÅTGÄRDER: NULÄGET

Precis som för alla institutionella förändringar eller i all lagstiftning kan det uppstå vissa budgetkonsekvenser i fråga om resurser (framför allt personal) och även kostnader på kort sikt, till exempel för nya it-system. Strukturella och lagstiftningsmässiga ändringar ger framför allt resultat på medellång till lång sikt, och de långsiktiga fördelarna måste anses uppväga eventuella kortsiktiga kostnader med god marginal. Åtgärder för att minska korruptionen främjar dynamiska och konkurrenskraftiga företag, skattebetalarna och samhället i stort, samtidigt som de begränsar möjligheterna till missbruk på grund av egenintresset.

Följande exempel från medlemsstaterna visar en rad olika åtgärder som har vidtagits eller håller på att genomföras. Även om det inte finns en lösning som passar alla när det gäller korruption, kan dessa kortfattade exempel ses om fallstudier av det som går att uppnå om den politiska viljan finns och om man är uppmärksam på de tekniska detaljerna.

Aktivt främjande av integritet i den offentliga sektorn – Nederländerna

Integritet, öppenhet och ansvar främjas aktivt i den nederländska offentliga förvaltningen. Byrån för främjande av integritet i den offentliga sektorn (Bureau Integriteitsbevordering openbare sector, BIOS) är ett oberoende institut som uppmuntrar och stöder den offentliga sektorn i utformningen och genomförandet av integritetsstrategier.

Dessutom har många nederländska städer och samhällen en lokal integritetspolitik som har gjort det lättare att upptäcka integritetsproblem. De lokala integritetsstrategierna har utvecklats under de senaste 20 åren och

har blivit en naturlig del av det lokala styret.

System för att redovisa tillgångar och intressen – Rumänien

Den nationella integritetsbyrån (ANI) inrättades i Rumänien 2007 för att kontrollera redovisningar av tillgångar, möjliga oförenligheter och intressekonflikter hos innehavare av offentliga tjänster. Byrån inledde sin verksamhet 2008. Det har varit ett hårt arbete att skapa en fungerande organisation, men det har gjorts stora ansträngningar för att utveckla och befästa byråns institutionella kapacitet och en enhetlig rättspraxis i domstolarna. ANI har en gedigen historik när det gäller utredningar, slutsatser/remisser och påföljder. ANI och har också skapat en offentlig portal där alla redovisningar av tillgångar och intressen från innehavare av offentliga tjänster offentliggörs – ett viktigt sätt att främja öppenheten. Sammanlagt behandlar byrån mer än en halv miljon redovisningar varje år. Man har också vidtagit åtgärder för att ge vägledning om oförenligheter och intressekonflikter, om hur man fyller i redovisningarna av tillgångar och intressen och för att utbilda kontaktpersoner vid offentliga institutioner för att öka medvetenheten och förbättra effektiviteten och tillförlitligheten i förfarandet för att lämna in redovisningar.

Skydd för personer som slår larm – Irland och Storbritannien

Den brittiska lagen från 1998 om utlämning av uppgifter av allmänintresse (Public Interest Disclosure Act) anses allmänt som en föregångare inom EU.³⁶ Syftet med lagen är att skydda allmänintresset genom att skydda enskilda personer på arbetsplatsen som slår larm om missförhållanden, inte bara i fråga om korruption. Den brittiska lagen är en bra förebild även i ett annat

³⁶ Läs mer i *Toolbox on the quality of public administration*, s. 139, <http://ec.europa.eu/esf/BlobServlet?docId=13941&langId=en>.

avseende: den har en stegvis utformning som uppmuntrar till intern rapportering eller rapportering till tillsynsmyndigheter i första hand, om det är möjligt, och tillåter att information lämnas ut till en bredare krets när det är motiverat. Det ställs högre krav på bevis för att information ska få lämnas ut externt.

Irlands lag från 2014 om skydd för utlämning av uppgifter (Protected Disclosures Act) bygger på det brittiska systemet och kräver dessutom att organ inom den offentliga sektorn ska införa policyer som uppfyller lagens krav när det gäller skydd för personer som slår larm. Den gäller för anställda inom både offentlig och privat sektor, underleverantörer, praktikanter, byråanställda, före detta anställda och arbetssökande. Till skillnad från lagar i andra länder, där det krävs att personer som slår larm måste visa att de agerar i "god tro" eller för "allmänintresset" spelar motivet för utlämningen av uppgifter ingen roll i Irland. Bestämmelserna uppmuntrar alla personer som anges ovan att rapportera missförhållanden och gör det lättare att skydda dem som slår larm. Det finns tillfälligt försörjningsstöd för dem som sägs upp för att de har slagit larm. I den irländska lagen föreskrivs också att det ska finnas en oberoende "mottagare av information" – en yrkesverksam eller pensionerad domare – som ska kunna ta emot mycket känsligt material.

Insyn och användning av öppna data och e-upphandling för att förebygga och upptäcka korruption – Kroatien, Estland, Portugal och Slovenien

Genom att regelbundet och systematiskt samla in, övervaka och offentliggöra omfattande uppgifter om offentlig upphandling går det att skapa större öppenhet och förebygga korruption.

Den slovenska kommissionen för att förebygga korruption har en webbaserad applikation, "Supervisor", med information om affärstransaktionerna hos en rad olika offentliga organ. Där lämnas uppgifter om de upphandlande parterna, de största mottagarna, berörda juridiska enheter, datum, belopp och transaktionernas syfte. Det ger en

översikt över användningen av de medel (i genomsnitt 4,7 miljarder euro per år) som den offentliga sektorn varje år spenderar på varor och tjänster. Det innehåller också närmare uppgifter om styrelserna och tillsynsnämnderna för alla statsägda och statskontrollerade företag och deras årsrapporter. Detta system för öppenhet gör det lättare att upptäcka oegentligheter i samband med offentlig upphandling och utgifter.

Portugal har en nationell webbportal, Base, där information om offentliga upphandlingar sammanställs centralt. Webbportalen tar emot uppgifter om både öppna och slutna förfaranden i fasen före kontraktstilldelningen från den elektroniska versionen av Portugals officiella tidning och från certifierade elektroniska plattformar. Alla upphandlande myndigheter använder den slutna delen av portalen för att lägga in kontraktsuppgifter, ladda upp själva kontrakten och registrera information om resultaten. Mellan 2008 och 2011 offentliggjordes bara avtal som följde av direktupphandling på webbportalen. Sedan januari 2012 måste alla kontrakt som följer av alla typer av förfaranden som omfattas av lagen om offentlig upphandling offentliggöras på portalen. Även information om resultatet offentliggörs på portalen.

I mars 2013 lanserade en icke-statlig organisation i Kroatien en webbplats och en elektronisk databas om offentlig upphandling. I databasen sammanställs information om offentlig upphandling och de företag som deltar i sådana förfaranden. Den finns tillgänglig kostnadsfritt för allmänheten. Den elektroniska databasen innehåller också information om offentliga tjänstemäns tillgångar och intressen, i linje med reglerna om redovisning av tillgångar. Tack vare dessa aggregerade uppgifter kan dubbelkontroller genomföras.

Lagföring av mutor i utlandet – Storbritannien

Medlemsstater som på ett effektivt sätt tar itu med korruptionen inom sina egna gränser stöter ofta på problem med sina företags beteende utomlands, särskilt i länder där korruptionen är utbredd.

Den brittiska lagen om mutor från 2010 innehåller hårdare krav än de krav som anges i OECD:s bestickningskonvention. Myndigheterna har också publicerat riktlinjer³⁷ för att hjälpa företagen att anpassa sig till 2010 års mutlag.

Framför allt innehåller mutlagen bestämmelser som ger företagen strikt ansvar om de inte kan förhindra personer med anknytning till dem från att ge mutor på företagets vägnar för att få eller behålla en affärsrelation eller någon fördel. Affärsdrivande organ gör sig således skyldiga till brottet underlåtelse att förhindra mutor om anställda eller personer med anknytning till organisationen begår mutbrott. Om det affärsdrivande organet kan visa att det har infört lämpliga åtgärder mot mutor kan det anföra detta till sitt försvar. Eftersom lagen ger företag ett så starkt incitament att undvika mutor anses den ha en effektiv avskräckande verkan och har medfört att företag har antagit omfattande förfaranden för att förhindra mutor.

Serious Fraud Office (SFO) har fått goda resultat³⁸ när det gäller att utreda och lagföra allvarliga fall av mutor i utlandet, däribland ärenden som gäller verksamhet inom välkända brittiska företag. SFO har nyligen slutit två avtal om uppskjutande av åtal³⁹ i ärenden som omfattas av del 7 i mutlagen från 2010, som handlar om underlåtelse att förhindra mutor.

Datum: 22.11.2017

³⁷ Serious Fraud Office Guidelines, <https://www.sfo.gov.uk/publications/guidance-e-policy-and-protocols/bribery-act-guidance/>.

³⁸ Ärenden hos Serious Fraud Office, <https://www.sfo.gov.uk/our-cases/>.

³⁹ Avtal om uppskjutande av åtal, <https://www.sfo.gov.uk/publications/guidance-e-policy-and-protocols/deferred-prosecution-agreements/>.

5. LÄS MER

- EU:s rapport om insatserna mot korruption, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/anti-corruption-report_en
- Verktygslåda för kvalitet i den offentliga förvaltningen, <http://ec.europa.eu/esf/toolbox>.
- Världsbankens internationella indikatorer för styrning, <http://info.worldbank.org/governance/wgi/pdf/WGi.pdf>.
- OECD Principles for Integrity in Public Procurement, <http://www.oecd.org/gov/ethics/48994520.pdf>
- Europeiska kommissionen, offentlig statistik över korruption, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/official_corruption_statistics_2011_2013_jan16_en.pdf
- Gruppen av stater mot korruption vid Europarådet, http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/index_en.asp
- Europarådets rekommendation om skydd för personer som slår larm, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/Whistleblowers/protecting_whistleblowers_en.asp